

Institut za uporedno pravo

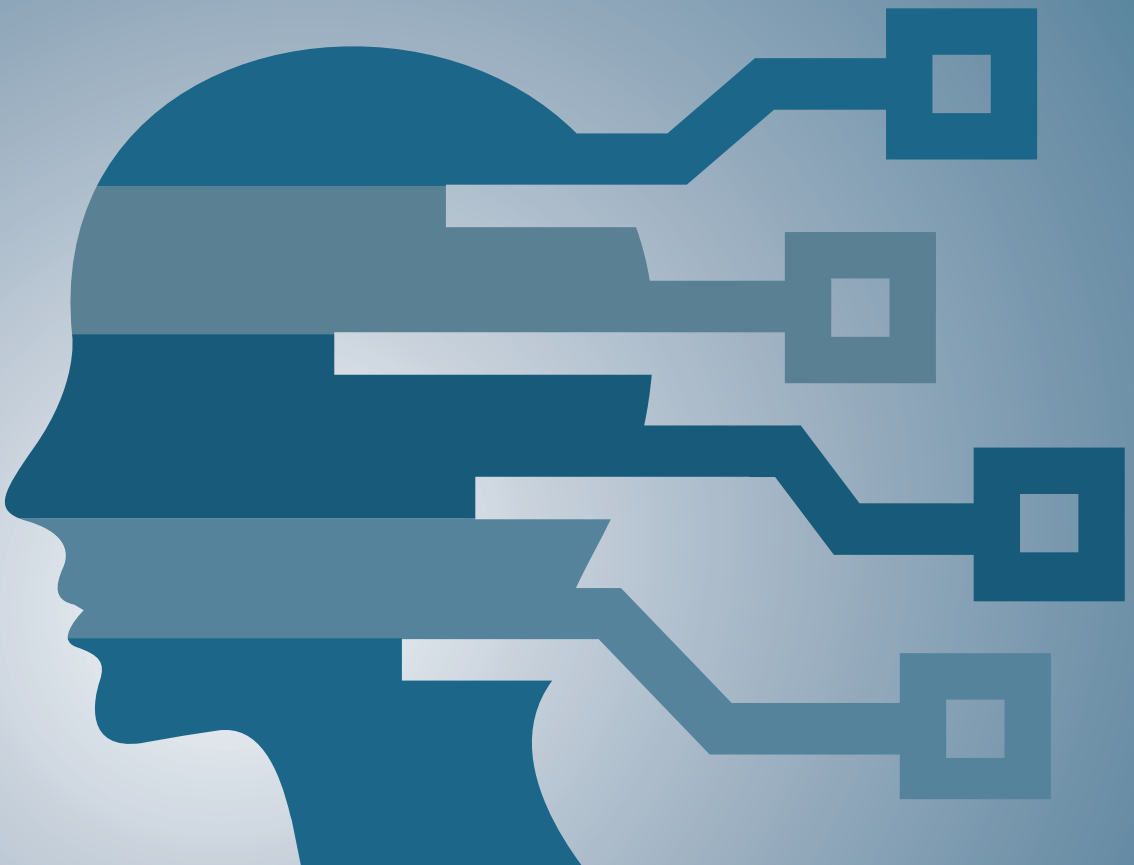

Српска академија наука и уметности
Аудиовизуелни архив и дигитални центар
САНУ

Приредио / Edited by: Драган Прља

ПРАВНИ АСПЕКТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

THE LEGAL ASPECTS OF DIGITISATION
OF CULTURAL HERITAGE

ПРАВНИ АСПЕКТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ
КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

THE LEGAL ASPECTS OF DIGITISATION
OF CULTURAL HERITAGE

ПРАВНИ АСПЕКТИ
ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ
КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

THE LEGAL ASPECTS
OF DIGITISATION
OF CULTURAL HERITAGE

Изавачи

Институт за упоредно право, Београд
Српска академија наука и уметности
Аудиовизуелни архив и
дигитални центар САНУ

Published by

Institute of Comparative Law, Belgrade
Serbian Academy of Sciences and Arts
Audiovisual Archive and Center for
Digitization of SASA

За издаваче

Владимир Чоловић
Радослав Зеленовић

For the Publishers

Vladimir Čolović
Radoslav Zelenović

Рецензенти

Проф. др Стеван Лилић
Проф. Иоана Васиу
Проф. др Митар Лутовац

Reviewed by

Prof. dr Stevan Lilić
Prof. Ioana Vasiu Ph. D.
Prof. dr Mitar Lutovac

Лектура и коректура

Невенка Жалац

Proofreading

Nevenka Žalac

Тираж

500

Copies

500

ISBN 978-86-80186-24-5 (ИУП)
ISBN 978-86-7025-745-0 (САНУ)

ISBN 978-86-80186-24-5 (ICL)
ISBN 978-86-7025-745-0 (SASA)

Припрема и шtamпа

Досије студио, Београд

Prepress and Printing

Dosije studio, Belgrade

ПРАВНИ АСПЕКТИ
ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ
КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

THE LEGAL ASPECTS
OF DIGITISATION
OF CULTURAL HERITAGE

Приредио / Edited by
Драган Прља

Београд, 2017

Издавање ове књиге и одржавање научног скупа финансијски су помогли
Српска академија наука и уметности
Аудиовизуелни архив и дигитални центар САНУ
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

© Институт за упоредно право, 2017.

Сва права задржана. Ниједан део ове књиге не може бити репродукован, преснимаван или преношен било којим средством – електронским, механичким, копирањем, снимањем, или на било који други начин без претходне сагласности аутора и издавача.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР/FOREWORD	7
<i>Марио Рељановић, Драјан Прља</i>	
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – НОРМАТИВНИ АСПЕКТИ / DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE REPUBLIC OF SERBIA – NORMATIVE ASPECTS	9
<i>Ана Бајрићевић</i>	
ПРАВНИ ОКВИРИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ: МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ И СТАЊЕ У СРБИЈИ / LEGAL FRAMEWORKS FOR DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE: INTERNATIONAL STANDARDS AND CONDITIONS IN SERBIA.....	23
<i>Дражен Церовић</i>	
ПРАВНИ АСПЕКТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ / LEGAL ASPECTS OF DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE IN MONTENEGRO.....	35
<i>Андреј Дилићенски</i>	
СУДСКИ СЛУЧАЈЕВИ ВЕЗАНИ ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈУ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ И ЊЕНА ДОСТУПНОСТ У САЈБЕР ПРОСТОРУ / COURT CASES RELATED TO THE DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE AND ITS AVAILABILITY IN CYBERSPACE	55
<i>Јелена Косић, Милош Сјанић</i>	
НАДЛЕЖНОСТИ У ПОСТУПКУ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА – УПОРЕДНОПРАВНА ИСКУСТВА / COMPETENCES OF STATE AUTHORITIES DURING CULTURAL HERITAGE'S DIGITISATION PROCEDURE – EXPERIENCES FROM THE COMPARATIVE LAW.....	69
<i>Гордана Гасми, Вања Кораћ, Сања Прља</i>	
ЕВРОПСКА УНИЈА И ДИГИТАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ / EUROPEAN UNION AND DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE	83
<i>Драјан Јовашевић</i>	
ЗАШТИТА БЕЗБЕДНОСТИ ДИГИТАЛНИХ БАЗА ПОДАТАКА О КУЛТУРНОЈ БАШТИНИ СРБИЈЕ / SECURITY PROTECTION OF THE DIGITAL DATABASES OF CULTURAL HERITAGE OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....	93

<i>Иза Разија Мешевих</i>	
АУТОРСКОПРАВНИ И ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ / COPYRIGHT ISSUES AND PRACTICAL ASPECTS REGARDING DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE.....	111
<i>Миодраг Савових, Данило Рончевих</i>	
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ИЗМЕЂУ ЗАШТИТЕ АУТОРСКОГ ПРАВА И ПРАВА КОРИШЋЕЊА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ / DIGITISATION BETWEEN THE PROTECTION OF COPYRIGHT AND THE RIGHT TO USE CULTURAL HERITAGE.....	131
<i>Нашаша Мрвић Пејрових, Владимир Чолових</i>	
УПРАВЉАЊЕ КОЛЕКТИВНИМ ПРАВИМА И ДИГИТАЛИЗОВАНА КУЛТУРНА БАШТИНА / COLLECTIVE RIGHTS MANAGEMENT AND DIGITALIZED CULTURAL HERITAGE	147
<i>Катица Томић</i>	
ПРОБЛЕМ ОДГОВОРНОСТИ У ПРОЦЕСУ АУТЕНТИФИКАЦИЈЕ УМЈЕТНИЧКОГ ДЈЕЛА, ТРАНСПАРЕНТНОСТ И BLOCKCHAIN ТЕХНОЛОГИЈА / THE PROBLEM OF LIABILITY IN THE AUTHENTICATION OF ARTWORKS, TRANSPARENCY AND BLOCKCHAIN TECHNOLOGY	157
<i>Никола Паунович</i>	
ЗНАЧАЈ ИЗРАДЕ БАЗА ПОДАТАКА О УКРАДЕНИМ КУЛТУРНИМ ДОБРИМА У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА НЕДОЗВОЉЕНЕ ТРГОВИНЕ ПРЕКО ИНТЕРНЕТА / IMPORTANCE OF CREATING DATABASES OF STOLEN CULTURAL GOODS FOR PREVENTION OF ILLICIT TRAFFICKING VIA INTERNET	169
<i>Драгана Столић, Тајјана Брзуловић Сјанисављевић</i>	
ДИГИТАЛНИ РЕПОЗИТОРИЈУМ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – RHAIDRA: ПРАВНИ АСПЕКТ / DIGITAL REPOSITORY OF THE UNIVERSITY OF BELGRADE – RHAIDRA: LEGAL ASPECT	181
<i>Јелена Машијашевић, Јоко Драгојловић</i>	
ДИГИТАЛНА АГЕНДА ЗА СРБИЈУ – ПРИОРИТЕТИ СТРАТЕШКИХ ДОКУМЕНАТА И ЗНАЧАЈ ЗА ОБЛАСТ КУЛТУРЕ / DIGITAL AGENDA FOR SERBIA – PRIORITIES OF STRATEGIC DOCUMENTS AND THE IMPORTANCE FOR CULTURE.....	193

ПРЕДГОВОР

Дигиталне технологије и интернет омогућили су потпуно нови ниво заштите културне баштине, као и нове облике доступности дигитализоване културне баштине у сврху забаве, образовања, истраживања и обављања разних послова у домену културе. Нове могућности, наравно, обилују и новим изазовима којима морамо да изађемо у сусрет. Ти изазови су техничке природе, организационе природе, научне природе, па и правне природе. Правно уређивање области дигитализације културне баштине у складу са савременим трендовима од изузетног је значаја за успех процеса дигитализације културне баштине. Нажалост правни аспекти дигитализације културне баштине већ су годинама запостављени, а процес дигитализације траје скоро двадесетак година. Недостатак правне литературе из области дигитализације културне баштине настојали смо да ублажимо објављивањем овог зборника радова са научне конференције одржане 19. октобра 2017. г. у Београду под називом „Правни аспекти дигитализације културне баштине“.

У овој књизи представљено је четрнаест рецензираних оригиналних научних радова који обухватају питања нормативног регулисања надлежности за дигитализацију културне баштине у Србији, земљама у региону и земљама Европске уније, питања међународних правних стандарда за дигитализацију културне баштине, питања судских случајева везаних за дигитализацију културне баштине и њену доступност у сајбер простору, питања заштите безбедности дигитализованих података, питања ауторских права и интелектуалне својине везаних за дигитализацију културне баштине, питања управљања колективним правима, питања проблема одговорности у процесу аутентификације уметничких дела, питања значаја израде база података о украденим културним добрима, као и нека друга правна питања везана за дигитализацију културне баштине. У књизи су представљени и неки примери из праксе, као што је то пример дигиталног репозиторија Универзитета у Београду – Phaidra.

Почетни корак у обједињавању знања из области правних аспеката дигитализације културне баштине је направљен, а надамо се да ће се истраживање у овој области наставити, да ће се резултати тих истраживања објављивати, и да ће у будућности дигитализацију културне баштине пратити адекватно уређена многобројна правна питања.

Београд, 2017.

Приређивач

Проф. др Дражен Церовић*

ПРАВНИ АСПЕКТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Апстракт

Дигитализација као информатичко-технички процес преношења докумената из аналогног облика у електронски облик, нуди широк спектар повољности, кад је у питању заштите, категоризација, обједињавање, трајно чување и јавно чињење доступним података о културној баштини једне земље. Дигитализација културне баштине, један је од главних корака на плану лакше и ефикасније очувања, систематизације и категоризације културних добара и унапређења укупног нивоа културе у једном друштву. Њене предности у погледу практичности, предности и јавне доступности информација, немјерљиве су у односу на било који други метод, којим би се евентуално покушао постићи исти или сличан циљ. Такође, сам процес дигитализације културне баштине, има и своје правне аспекте, који се могу сагледати кроз анализу правних прописа, релевантних за културну баштину и њено очување. Овај рад је посвећен нормативним решењима која омогућавају дигитализацију културне баштине у правном систему Црне Горе.

Кључне ријечи: културна баштина, дигитализација, нормативни оквир, култура, базе података, заштита, закон, јавна доступност

1. РЕЛЕВАНТНИ ПРОПИСИ

1.1. Закон о култури

Црна Гора Законом о култури¹ третира дјелатности којима се стварају, презентују, промовишу, штите и чувају културна добра, умјетничка дјела и друге духовне творевине, стручни и научно-истраживачки рад у култури и услуге од непосредног значаја за остваривање културног и умјетничког стваралаштва. Овај закон, такође, третира и питања начела остваривања и развоја културе, па тако, поред осталих, предвиђа и начела опредељености државе и локалне самоуправе да подстичу и помажу развој културног и умјетничког стваралаштва и заштиту и очување културне баштине, равноправног очувања свих културних идентитета и поштовања

* Ванредни професор, Правни факултет Универзитета Црне Горе, Подгорица, e-mail: drazen.cerovic@gmail.com.

1 Закон о култури, члан 2, став 1, (Сл. лист Црне Горе, бр. 049/08 од 15.08.2008, 016/11 од 22.03.2011, 040/11 од 08.08.2011, 038/12 од 19.07.2012).

културне различитости, изградње и унапређења система културе, у складу са међународним стандардима, а нарочито стандардима Европске уније, као и поштовања и заштите ауторског и сродних права.²

Рјешења предвиђена у овом пропису, под јавним интересом у култури, између осталих, третирају и питања заштите и очувања материјалне и нематеријалне културне баштине, заштите и очувања црногорског културног стваралаштва и културних добара изван територије Црне Горе, стварање услова за остваривање и развој свих области културног умјетничког стваралаштва, међународну културну сарадњу и презентацију црногорског културног и умјетничког стваралаштва и културне баштине, очување изворних и традиционалних културних и етно-културних особености. Дигитализација као метод у постизању наведених циљева, јавља се као логичан избор и представља најпрактичније и најефикасније рјешење.

Закон о култури, такође предвиђа и Национални програм, као стратешки документ, којим се утврђују дугорочни циљеви и приоритети развоја културе и одређују мјере за њихово остваривање на територији Црне Горе. У Националном програму³, предвиђају се активности на заштити и очувању културне баштине. Овај програм доноси Влада Црне Горе, на предлог органа државне управе надлежног за послове културе (Министарства културе) за период од пет година и у његову израду је дужно да укључи представнике научних и стручних институција, струковних удружења, синдиката и других субјеката из области културе.⁴ За праћење стања у појединим областима и дјелатностима културе и за предлагање мјера унапређења и развоја културе, Влада, на предлог Министарства, образује Национални савјет за културу. Члан Националног савјета именује се из реда умјетника и стручњака у култури, високе репутације, из земље и иностранства.⁵

Законом о култури, предвиђају се директан подстицај и подршка развоју културе кроз суфинансирање пројеката и јавни конкурс.⁶ Као један од основних критеријума за вредновање пројеката у овом погледу, предвиђен је и допринос очувању традиције и црногорске културне баштине.⁷

Исти закон, предвиђа и посебне облике подршке развоју културе, кроз откуп ликовних дјела и музејских предмета, средствима из буџета Црне Горе.⁸ Као изузетну могућност, члан 84, став 4 Закона о култури, предвиђа да се уникатни музејски предмет и музејски предмет који има статус културног добра могу откупити непосредном погодбом. Сматрамо да се овдје имало у виду да је огромна количина црногорске културне баштине отуђена и однесена ван граница Црне Горе током њене бурне историје, те да је до

2 *Ibidem*, члан 3, став 1.

3 *Ibidem*, члан 7, став 1.

4 *Ibidem*, члан 8, став 1 и 2.

5 *Ibidem*, члан 9, став 1 и 3.

6 *Ibidem*, чланови 68–73.

7 *Ibidem*, члан 73, став 1, тачка 6.

8 *Ibidem*, члан 84.

што већег дијела ове баштине потребно доћи на различите начине, које је потребно предвидјети правним прописима.

Закон о култури, у циљу очувања и развоја културне баштине, предвиђа и одредбе о креативним индустријама, традиционалним занатима и вјештинама, аматеризму, као и културним манифестацијама и фестивалима од посебног значаја.⁹

Тако, предвиђа се да држава и општина подстичу и помажу развој креативних индустрија које обухватају продукцију културних производа и услуга из области интелектуалне својине. Такође, држава и општина подстичу очување и развој традиционалних заната и вјештина, давањем финансијске помоћи за набавку алата и материјала и оспособљавање стручног кадра. Исто тако, оне подстичу некомерцијалне облике аматерског дјеловања у култури, којима се доприноси афирмацији црногорских изворних културних вриједности или савременог културно-умјетничког стваралаштва. Процес дигитализације је у овом погледу од великог значаја, будући да је практично, постао стандард да се све активности горе поменутог типа, трајно меморишу на електронским носиоцима информација, у смислу аудио записа, видео записа, као и електронских каталога, брошура, програма скупова, електронских докумената различитог типа.

1.2. Закон о заштити културних добара

Важност Закона о заштити културних добара се огледа у чињеници што се њиме уређују врсте и категорије културних добара, начини успостављања заштите, режим и мјере заштите, права и обавезе власника и држалаца културних добара и друга питања од значаја за заштиту и очување културних добара. Овај закон предвиђа успостављање Регистра културних добара¹⁰ у који се уписују сва културна добра.

Предвиђено је да Регистар води Управа за заштиту културних добара¹¹, у аналогној и електронској форми, као и да је сами Регистар јавна евиденција у коју свако има увид. Такође, предвиђене су мјере заштите културних добара, међу којима се посебно истичу превентивне мјере заштите, којима се спречавају оштећења и уништења културних добара од дејстава природних сила, физичких, хемијских и биолошких фактора, пожара, експлозија, прекомјерне употребе, крађе, вандализма и других опасности и ризика.

Превентивне мјере заштите културних добара су: истраживање, документовање, обиљежавање, чување, одржавање, едукација, презентација и популаризација културних добара и сарадња са власницима и држаоцима културних добара, невладиним организацијама и другим субјектима.

Документовање културних добара врши се израдом докумената у аналогној и електронској форми и успостављањем и вођењем информационог

9 *Ibidem*, чланови 88–91.

10 Закон о заштити културних добара, члан 36 (Сл. лист Црне Горе, бр. 049/10 од 13.08.2010, 040/11 од 08.08.2011).

11 *Ibidem*, члан 36, тачка 2.

система. Документација о културном добру у аналогној форми даје се на коришћење израдом копије о трошку заинтересованог лица. Изузетно од ове одредбе, документација о културном добру у изворној аналогној форми може се дати на привремено коришћење државном органу и научној институцији, под условом обавезног враћања у одређеном року, о чему се води посебна евиденција.¹²

За праћење стања културних добара и активности на њиховој заштити, Управа за заштиту културних добара успоставља и води информациони систем културних добара¹³, којим се обезбјеђује:

- 1) база релевантних података о културним добрима;
- 2) централно информационо повезивање јавних установа за заштиту културних добара и других правних и физичких лица овлашћених за вршење послова заштите на одређеним врстама културних добара;
- 3) информационо повезивање са надлежним органима државне управе и локалне управе и одговарајућим органима других држава и међународних организација;
- 4) јавна доступност свеобухватним и тачним информацијама о културним добрима и њиховој заштити.

Садржај и начин вођења информационог система прописује Министарство културе Црне Горе. Ове методе дигитализације обезбјеђују прецизан преглед, домаћу и међународну размјену свих података о културној баштини, као и њену јавну доступност, као и доступност тачним информацијама о њеној заштити.

1.3. Закон о библиотечкој дјелатности

Овај закон библиотечку дјелатност означава као дјелатност од јавног интереса. Јавни интерес се у овој дјелатности остварује између осталог и развојем библиотечног информационог система, заштитом библиотечке грађе на свим носиоцима информација, слободним приступом библиотечким информацијама, грађи, сервисима, услугама и другим ресурсима, у складу са правом корисника на слободан избор информација и проток идеја.

Библиотечка грађа у том смислу ужива заштиту прописану овим законом. Библиотечка грађа која има статус културног добра ужива заштиту у складу са законом којим се уређују културна добра.¹⁴ Овим законом, библиотека се третира као културна, информациона, образовна и непрофитна установа, која корисницима ставља на располагање организовани фонд библиотечке грађе, као и друге изворе информација, услуге и сервисе. У процесу дигитализације културне баштине, различите врсте библиотека,

12 *Ibidem*, члан 71, тачке 1–3.

13 *Ibidem*, члан 72.

14 Закон о библиотечкој дјелатности, чланови 3 и 4 (Сл. лист Црне Горе, бр. 049/10 од 13.08.2010, 040/11 од 08.08.2011).

обављају разне врсте битних функција. Националну библиотеку оснива држава ради развоја културе, науке и образовања у Црној Гори, као и задовољавања информационих потреба друштва.¹⁵

Национална библиотека обавља функцију библиотечко – информационог центра. Поред осталог, она предлаже мјере за чување и заштиту библиотечке грађе; предлаже и спроводи мјере за чување и заштиту библиотечке грађе са својством културног добра; даје упутства за стручни библиотечко-информациони рад и примјену међународних стандарда; организује научноистраживачки, развојни и савјетодавни рад на подручју библиотечко – информационе дјелатности и предлаже мјере за њено унапређивање; повезује библиотеке у библиотечко – информациони систем Црне Горе и укључује их у међународне информационе системе; развија стручне основе узајамног каталога; организује стручно усавршавање лица за рад на узајамној каталогизацији; врши контролу квалитета и редакцију библиографских записа у узајамној библиографској бази; промовише и презентује црногорску културну баштину учешћем у међународним пројектима дигитализације.

Народна библиотека учествује у општем и информатичком образовању грађана; прикупља, обрађује и чува завичајну грађу на подручју дјелатности библиотеке. Високошколска библиотека, поред осталог, врши чување и обраду библиотечке грађе насталу у наставном процесу и научно-истраживачким пројектима установе у чијем је саставу; израду специјалне библиотечке збирке и базе података.

Универзитетска библиотека координира библиотечком дјелатношћу на универзитету и укључује високошколске библиотеке у библиотечко-информациони систем. У контексту дигитализације културне баштине, чувања и заштите библиотечке грађе, треба поменути да, сагласно овом закону, библиотеке могу да:

- 1) прикупљају дигиталну библиотечку грађу са интернета;
- 2) дигиталну библиотечку грађу копирају у више примјерака и да је преносе на друге медије, у складу са релевантним међународним прописима.

При коришћењу библиотечке грађе и електронских извора информација библиотеке су дужне да се придржавају међународних и националних прописа о заштити ауторског и сродних права.¹⁶

Према одредбама члана 28, Закона о библиотечкој дјелатности, које третирају питање дигитализације библиотечке грађе, библиотеке могу да, ради заштите и опште (он лине) доступности, врше дигитализацију аналогне библиотечке грађе и њену дистрибуцију путем интернета, уз поштовање ауторских и сродних права. Дигитализација библиотечке грађе се врши уз примјену међународних и националних стандарда за дигитализа-

15 *Ibidem*, члан 7.

16 *Ibidem*, члан 24, тачке 3 и 4.

цију културних добара којим се постиже интероперабилност дигиталне грађе и олакшавање претраживања на више језика. Националне стандарде за дигитализацију библиотечке грађе прописује Министарство, на предлог националне библиотеке.

Сваки грађанин, има право на коришћење библиотечке грађе и услуга библиотеке. Поред осталог и на приступ и употребу опште доступних електронских извора; приступ и употребу база података и других извора информација; едукацију корисника; информационо описмењавање и сл.¹⁷ Такође, у погледу дигитализације, треба истаћи да лица оштећеног вида имају право да библиотечку грађу користе на специјалним носиоцима информација.¹⁸

Ради обезбјеђивања рационалнијег и ефикаснијег коришћења библиотечке грађе, библиотечких сервиса и услуга, библиотеке се повезују у библиотечко-информациони систем на основу система узајамне каталогизације. У библиотечко-информациони систем обавезно се укључују национална библиотека, народне библиотеке, универзитетске библиотеке и високошколске библиотеке.¹⁹

За успостављање и функционисање библиотечко-информационог система потребна је: 1) стандардизована обрада библиотечке грађе и уједначено вођење каталога; 2) одговарајућа оспособљеност особља за каталогизацију; 3) рачунарска и комуникациона опрема неопходна за повезивање библиотека.²⁰

Библиотечко – информациони центар обезбјеђује услове за узајамну каталогизацију, управљање базом података и друге услове чланицама библиотечког информационог система. Послови библиотечко-информационог центра су:

- 1) координација рада на успостављању и развоју библиотечко-информационог система и његових сервиса;
- 2) планирање, инсталирање и одржавање рачунарске, комуникационе и програмске опреме за потребе библиотечког информационог система и његових сервиса;
- 3) управљање базом података библиотечко-информационог система и његових сервиса;
- 4) организовање приступа електронској бази података;
- 5) стручна помоћ библиотекама приликом конверзије и преноса података из других система;
- 6) истраживачки, развојни и савјетодавни рад у библиотечкој дјелатности.

---

17 *Ibidem*, члан 31.

18 *Ibidem*, члан 32, тачка 1.

19 *Ibidem*, члан 38.

20 *Ibidem*, члан 39.

1.4. Закон о кинематографији

Кинематографска дјелатност обухвата дјелатности производње, промета, дистрибуције, јавног приказивања, прикупљања, заштите и чувања кинематографских дјела, развој комплементарних дјелатности и друге дјелатности у складу са овим законом.²¹ Кинематографско дјело је играни, документарни, експериментални, анимирани и други филм, било које дужине, у било којем формату и у било којем медију, које је намијењено јавном приказивању или другом виду економског искоришћавања.

Кинематографија је дјелатност од јавног интереса. Поред осталог, Законом је предвиђено да је јавни интерес у кинематографији – заштита, очување, рестаурација, проучавање, презентација и афирмација вриједности домаће и иностране кинематографске баштине и њена дигитализација; повећање доступности кинематографских дјела лицима са инвалидитетом; сузбијање свих видова неовлашћеног коришћења кинематографских дјела; увођење дигиталних технологија и обнова, одржавање и стандардизација биоскопске мреже и подстицање развоја техничке базе кинематографије.²² Остваривање јавног интереса у кинематографији обезбјеђују држава и локална самоуправа.

Ради остваривања јавног интереса, Влада Црне Горе, на предлог органа државне управе надлежног за послове културе (Министарство) доноси Национални програм развоја кинематографије на период од пет година. Националним програмом утврђују се приоритети, мјере, активности, извршиоци, динамика и средства неопходна за унапређење и развој кинематографије. На основу Националног програма Министарство утврђује годишње програме развоја кинематографије.²³

Министарство је дужно да у израду Националног програма укључи представнике локалних самоуправа, невладиних организација, струковних удружења и других организација које су регистроване за обављање дјелатности кинематографије, као и истакнуте ствараоце из ове области. Министарство једном годишње подноси Влади извјештај о реализацији Националног програма.²⁴

У дијелу прикупљања кинематографских дјела и грађе, овим законом је предвиђено да прикупљање и трајно чување домаћих кинематографских дјела и грађе која се на њих односи, као и копродукциона кинематографска дјела, без обзира на врсту и квалитет подлоге на којима су снимљена или забиљежена врши Црногорска кинотека. Прикупљање се врши презимањем обавезне копије кинематографских дјела, куповином, размјеном, поклоном и на други начин у складу са Законом. На ова дјела и грађу,

21 Закон о кинематографији, члан 2 (Сл. лист Црне Горе, бр. 042/15 од 29.07.2015).

22 *Ibidem*, члан 4.

23 *Ibidem*, члан 5.

24 *Ibidem*, члан 6.

примјењују се прописи о заштити културних добара. Она се не могу умножавати и користити у комерцијалне сврхе.

Кинотека је дужна да чува и штити кинематографска дјела и грађу која се на њих односи, обезбјеђује њихову техничку и технолошку заштиту, рестаураторско-конзерваторску и документациону обраду и систематизовање у одговарајуће збирке, у складу са Законом и међународним и националним стандардима.²⁵

Комерцијално умножавање кинематографских дјела може да обавља физичко или правно лице које посједује одобрење за рад издато у складу са Законом и лиценцу за свако кинематографско дјело које умножава. Поменуто лице је дужно да се упише у Кинематографски регистар. Оно је дужно да води евиденцију и чува узорке сваког умноженог кинематографског дјела, као и носач са којег је умножавање извршено, током периода од пет година.²⁶

У том смислу, битно је поменути и Јавну установу Црногорска кинотека²⁷, чија је дјелатност усмјерена на: 1) евидентирање, сређивање и прикупљање црногорске кинематографске грађе, 2) коришћење и презентацију црногорске кинематографске грађе, 3) прикупљање, чување и презентацију кинематографских дјела значајних аутора свјетске кинематографије, 4) филмско снимање догађаја од значаја за Црну Гору, презентацију филмова, телевизијских остварења и видео пројекција од интереса за Црну Гору, 5) пружање помоћи физичким и правним лицима која се баве практичним и теоријским кинематографским истраживањима, 6) издавање стручне кинематографске литературе као и публикација из дјелокруга рада кинотеке.

Кинематографски регистар се води у аналогној и/или електронској форми. Кинематографски регистар у електронском облику представља електронски вођену базу података, коју ажурира лице овлашћено за вођење овог регистра, након сваког уписа података у Регистар.²⁸

1.5. Закон о ауторском и сродним правима

Овај закон је посебно значајан за правне аспекте дигитализације културне баштине, јер њен огроман дио, управо и чине ауторска дјела. Посебно у том смислу, треба узети у обзир ограничења, која произилазе из режима ауторског права. Њиме се утврђује право аутора књижевних, научних и умјетничких дјела, права интерпретатора, произвођача фонограма, филмских продуцентата, радиодифузних организација, и издавача, посебна (суи генерис) права произвођача база података, ауторско уговорно право, ко-

25 *Ibidem*, члан 16.

26 *Ibidem*, члан 26.

27 Одлука о организовању Јавне установе Црногорска кинотека (Сл. лист Црне Горе, бр. 044/13 од 20.09.2013).

28 Правилник о садржају и начину вођења кинематографског регистра (Сл. лист Црне Горе, бр. 064/12 од 25.12.2012).

лективно остваривање ауторског и сродних права и посебних права прозвoђача база података и заштита ауторског и сродних права.

Ауторско дјело је индивидуална духовна творевина из области књижевности, науке и умјетности, која је изражена на одређени начин, ако овим законом није друкчије одређено. Овдје посебно спадају говорна дјела (предавања, говори, бесједе и сл.); писана дјела (романи, поезија, чланци, приручници, студије, монографије, рачунарски програми и сл.); музичка дјела, са ријечима или без ријечи; драмска, драмско-музичка, кореографска, луткарска и пантомимска дјела; фотографска дјела и дјела створена у процесу сличном фотографији; аудиовизуелна дјела; дјела ликовне умјетности (цртежи, графике, слике, скулптуре и сл.); дјела архитектуре (скице, планови, изграђени објекти са подручја архитектуре, урбанистичког планирања и пејзажне архитектуре и сл.); дјела примијењене умјетности и индустријског дизајна; картографска дјела (туристичке карте, ауто карте, топографске карте, тематске карте и сл.); презентације научне, наставне или техничке природе (технички цртежи, планови, стандарди, експертска вјештачења, тродимензионалне презентације и сл.).²⁹

Под горе наведеним условима, и незавршено ауторско дјело, дјелови и наслов ауторског дјела сматрају се ауторским дјелом. Прераде (преводи, адаптације, аранжмани, измјене и сл.) ауторских дјела или другог материјала сматрају се новим ауторским дјелом ако испуњавају исте услове. Заштитом ауторског дјела насталог прерадом, не ограничавају се права аутора изворног дјела.

Зависно од врсте режима ауторског права, одређује се и да ли се одређено дјело може дигитализовати и објавити у бази културне баштине, и по којој процедури. Тако, аутор има искључиво право да одреди хоће ли, када, гдје и како ће се први пут објавити његово дјело. До првог објављивања дјела, само аутор има искључиво право да даје јавна обавјештења о садржини дјела или да описује своје дјело.³⁰ Аутор има искључиво право да буде признат као аутор свог дјела, на начин да његово име буде назначено на дјелу и у вези са његовим дјелом. Аутор може одредити да се његово право ауторства назначи на други начин.³¹ Аутор има искључиво право да се супротстави сваком искривљењу, сакаћењу свог дјела или другој повреди у вези са његовим дјелом, ако се тим радњама угрожавају или могу угрозити његова част или углед.³² Имовинским ауторским правима штите се економски интереси аутора. Аутор има искључиво право да дозволи или забрани искоришћавање свог дјела или његових примјерака.³³

Аутор има искључиво право да дозволи или забрани: право умножавања; право дистрибуирања; право давања у закуп; право давања на послу-

29 Закон о ауторском и сродним правима, члан 4, став 1 и 2 (Сл. лист Црне Горе, бр. 037/11 од 29.07.2011, 053/16 од 11.08.2016).

30 *Ibidem*, члан 15, став 1 и 2.

31 *Ibidem*, члан 16, став 1 и 2.

32 *Ibidem*, члан 17.

33 *Ibidem*, члан 19, став 1 и 2.

гу; право јавног извођења; право јавног саопштавања са фонограма или видеограма; право јавног приказивања; право емитовања; право реемитовања; право кабловске ретрансмисије; право јавног саопштавања дјела које се емитује; право на друго јавно саопштавање; право стављања дјела на располагање јавности; право на прераду дјела; право аудиовизуелне адаптације. Искоришћавање ауторског дјела дозвољено је само када аутор, под условима које одреди, уступи одговарајуће ауторско имовинско право, осим ако овим законом или уговором није друкчије одређено.³⁴

За свако искоришћавање ауторског дјела од стране другог лица аутору припада ауторски хонорар, односно правична накнада ако овим законом или уговором није друкчије одређено.

Аутор има искључиво право да дозволи или забрани умножавање, односно биљежење свог дјела на материјалном носачу, које се врши посредно или непосредно, трајно или привремено, дјелимично или у цјелини, на било који начин и у било ком облику. Умножавање нарочито обухвата графичко умножавање, фотографско умножавање, тонско или визуелно снимање, тродимензионално умножавање, грађење архитектонског објекта према пројекту и биљежење у дигиталном облику.³⁵

Аутор има искључиво право да дозволи или забрани дистрибуирање јавности оригинала и копија свог дјела продајом или преносом својине на други начин. Он има искључиво право да дозволи или забрани давање оригинала и копија свог дјела на употребу на ограничено вријеме, уз непосредну или посредну имовинску корист (закуп). Такође има искључиво право да институцијама доступним јавности дозволи или забрани давање оригинала или копија свог рачунарског програма другоме на послућу на ограничено вријеме, без посредне или непосредне имовинске користи.

Аутор има право на накнаду за давање на послућу својих ауторских дјела у облику библиотечке грађе у институцијама доступним јавности. Он има искључиво право да дозволи или забрани: рецитовање свог књижевног дјела јавности извођењем уживо (право јавног рецитовања); извођење уживо јавности свог музичког дјела (право јавног музичког извођења); представљање свог дјела јавности извођењем уживо на позорници (право јавног позоришног представљања). Аутор има искључиво право да дозволи или забрани саопштавање јавности рецитација, извођења и представљања, који су снимљени на фонограму или видеограму.

Он има искључиво право да дозволи или забрани саопштавање јавности својих аудиовизуелних и фотографских дјела, ликовних дјела и дјела архитектуре, научних и техничких дјела уз помоћ техничких уређаја. Има искључиво право да дозволи или забрани емитовање свог дјела. Аутор такође, има искључиво право да дозволи или забрани да се његово дјело, које се емитује, саопштава јавности путем звучника, екрана или сличних техничких уређаја. Такође, он има искључиво право да дозволи или забрани стављање дјела на располагање јавности жичним или бежичним путем,

34 *Ibidem*, члан 20.

35 *Ibidem*, члан 21.

на начин који омогућава лицима из јавности приступ дјелу са мјеста и у вријеме које они одаберу. Исто тако, он има искључиво право да дозволи или забрани позоришну адаптацију, музичко аранжирање, превођење, промјену или другу прераду дјела.³⁶ Сагласност аутора, такође је потребна и у збиркама ауторских, штампаних дјела.

Постоје и посебна (*sui generis*) права произвођача база података дигитализоване културне баштине. Произвођач базе података који докаже да је извршио знатно квалитативно и/или квантитативно улагање у прибављање, провјеру или представљање садржаја базе података, има право да забрани извлачење и/или поновно коришћење садржаја базе података у цјелини или његовог квалитативно и/или квантитативно битног дијела. Извлачењем у овом смислу сматра се трајни или привремени пренос цјелокупног или битног дијела садржаја базе података на други медиј, било којим средствима или у било ком облику. Поновним коришћењем сматра се стављање на располагање јавности цјелокупног или битног дијела садржаја базе података дистрибуирањем примјерака, давањем у закуп, путем интернета или другим облицима преноса. Забрањено је понављање и систематско извлачење и/или поновно коришћење небитних дјелова садржаја базе података, супротно уобичајеном коришћењу те базе података или ако се тиме наноси неразумна штета легитимним интересима произвођача базе података. Јавним давањем на послугу не сматра се радња извлачења или поновног коришћења садржаја базе података. Поменуто не важи за рачунарске програме који се употребљавају за израду или рад електронских база података. Заштита база података не утиче на права која постоје на њиховим садржајима.

Заштита права произвођача базе података траје од дана израде базе података до 1. јануара године која слиједи након истека 15 година од дана израде базе података. Ако је база података у року из става 1 овог члана стављена на располагање јавности, заштита права произвођача базе података траје до 1. јануара године која слиједи након истека 15 година од дана када је први пут извршено објављивање базе података.

На сваку битну квалитативну, односно квантитативну промјену садржаја базе података која има за посљедицу ново улагање примјењује се нови рок заштите од 15 година. Битном промјеном садржаја базе података из става 3 овог члана сматра се и збир (акумулирање) више додавања, брисања или других измјена базе података.³⁷

1.6. Закон о електронском документу

Електронски документ има исту правну ваљаност као и документ сачињен на папиру, ако се његова употреба и промет врше у складу са овим законом. Неколико кључних појмова, важних за овај закон су:

Електронски документ је скуп података који су електронски обликовани, послати, примљени или складиштени на електронском, маг-

36 *Ibidem*, чланови 21–32.

37 *Ibidem*, члан 145.

нетном, оптичком или другом медију и који садржи својства помоћу којих се идентификује стваралац, утврђује вјеродостојност садржаја и доказује непромјењивост садржаја у времену, а укључује све облике писаног текста, податке, слике, цртеже, карте, звук, музику, говор и слично.³⁸

Документационо својство је скуп обавезних података, као што су електронски потпис, вријеме израде, назив ствараоца и други подаци који се уграђују у електронски документ у сврху задржавања вјеродостојности, цјеловитости и ваљаности у временском периоду утврђеном законом и другим прописима, односно правним послом; Електронски потпис је напредни електронски потпис утврђен законом којим је уређен електронски потпис;

Стваралац је правно или физичко лице које примјеном електронских средстава израђује, обликује и потписује електронски документ својим напредним електронским потписом;

Пошиљалац је правно или физичко лице које шаље или у чије име се примаоцу шаље електронски документ и не обухвата информационог посредника;

Прималац је правно или физичко лице које прима упућени електронски документ и не обухвата информационог посредника;

Документациони циклус је промет електронског документа од тренутка израде до архивирања, укључујући израду, слање, примање, складиштење и чување, поступке уношења и овјере података којима се потврђује стваралац, пошиљалац, прималац, вријеме отпреме, вријеме пријема, вјеродостојност, цјеловитост и ваљаност електронског документа;

Информациони систем је скуп програма, информационих и телекомуникационих уређаја, метода и поступака примијењених у поступцима израде, слања, примања, провјере и чувања електронских докумената;

Информациони посредник је правно или физичко лице које у име других лица врши отпрему, пријем, пренос, складиштење и чување електронских докумената;

Електронска архива је скуп електронских докумената уређених у документационе цјелине у складу са законом којим се уређују поступци чувања и архивирања докумената.

Објашњење ових појмова, од кључног је значаја за процес дигитализације културне баштине, кад се узме у обзир да се дигитализоване базе културне баштине креирају и чувају у форми електронског документа.

Информациони посредник у овом случају су надлежне државне институције, чији је задатак да се старају о складиштењу и чувању електронских

38 Закон о електронском документу, члан 2 (Сл. лисџ Црне Горе, бр. 005/08 од 23.01.2008, 040/11 од 08.08.2011).

докумената, као и доступности дигитализованих база података о културној баштини.

У том смислу, правна и физичка лица и надлежни органи дужни су да електронске документе чувају изворно у информационом систему или на медијима који омогућавају трајност електронског записа за утврђено вријеме чувања, у складу са Законом, односно правним послом. Електронском архивом мора бити обезбијеђено да:

- 1) се електронски документи чувају у форми у којој су израђени, отпремљени, примљени и ускладиштени и која материјално не мијења садржај докумената;
- 2) су електронски документи за цијело вријеме чувања доступни у читљивој форми лицима која имају право приступа тим документима;
- 3) се чувају подаци о електронским потписима којима су електронски документи потписани, као и подаци за провјеру тих електронских потписа;
- 4) су електронски документи ускладиштени у форми и помоћу технологије и поступака који, уз уграђене електронске потписе, пружају разумну гаранцију за њихову вјеродостојност и цјеловитост за читаво вријеме чувања и да не могу бити мијењани и неовлашћено брисани у времену утврђеном законом и правним послом;
- 5) је за сваки електронски документ могуће вјеродостојно утврдити поријекло, ствараоца, вријеме, начин и форму у којој је примљен у систем на чување;
- 6) поступци одржавања и замјене медија за складиштење електронских докумената не нарушавају цјеловитост и неповредивост електронских докумената.

1.7. Закон о архивској дјелатности

Законом о архивској дјелатности уређује се регистратурска и архивска грађа, права и обавезе стваралаца и држалаца регистратурске и архивске грађе, врсте архива и друга питања од значаја за обављање архивске дјелатности.³⁹ Архивска дјелатност обухвата: евидентирање, прикупљање, сређивање, обраду, заштиту, одабирање, коришћење и публикавање архивске грађе, као и канцеларијско пословање и друге послове у складу са Законом. Архивска дјелатност је дјелатност од јавног интереса. Архивску дјелатност обављају ствараоци и држаоци регистратурске и архивске грађе и архиви. Архивска грађа је изворни и/или репродуковани документарни материјал од трајног значаја за науку, културу, правно-доказне и друге потребе физичких и правних лица, који је настао у раду или дјеловању органа и организација, правних и физичких лица, без обзира на вријеме, мјесто и облик настанка и медијум на којем је записан.

39 Закон о архивској дјелатности, чланови 1 и 2 (Сл. лист Црне Горе, бр. 049/10 од 13.08.2010, 040/11 од 08.08.2011).

Поднесци, акти и прилози примљени, односно сачињени у облику електронског документа чувају се на информационом систему и на информатичком медију у складу са прописима којима се уређује информациона безбједност. Архивирани електронски документ мора бити потписан напредним електронским потписом, ако посебним прописом није друкчије уређено. Информациони систем у којем се чува електронски документ мора испуњавати услове за прецизно потврђивање садржине документа у одређеном временском периоду. Иницијално чување електронског документа треба да врши стваралац и држалац документа.⁴⁰

Архивска грађа у електронском облику смјешта се и чува у систему у којем није могуће брисање, мијењање и додавање података. Електронски подаци се смјештају у најмање двије копије, од којих једна треба да буде у систему који омогућава приступ, претраживање и приказивање података који се предају на чување, а друга изван тог система. Прије смјештања архивске грађе у електронском облику описује се формат и структура записа, начин на који се осигурава њихово чување и заштита од неовлашћеног приступа или мијењања података, начин на који се врши избацавање безвриједног регистратурског материјала као и облик и начин предаје Државном архиву. При смјештању архивске грађе у електронском облику обавезно се провјерава читљивост и цјеловитост свих копија предатих електронских записа. Архивске просторије у којима се чувају електронска документа морају бити опремљене у складу са овом уредбом и прописима којима се уређује информациона безбједност.⁴¹

За дугорочно чување архивске грађе у електронском облику користи се формат који задовољава сљедеће услове, и то да:

- је усклађен са општепризнатим стандардима,
- омогућава аутоматско превођење из других формата и да садржи поуздане методе за детектовање и отклањање грешака приликом превођења,
- постоји могућност набавке одговарајућег хардвера и софтвера из више извора,
- постоји дефинисан начин миграције на побољшане верзије медија,
- обезбјеђује сигурност чувања записа више од пет година,
- су доступни поступци смањења или елиминисања негативног утицаја спољних фактора,
- су прихватљиви трошкови набавке, употребе и одржавања опреме и софтвера,
- су могући поступци надокнаде губитка садржаја насталог усљед природног пропадања или спољних фактора.⁴²

40 Уредба о начину и условима чувања јавне регистратурске и архивске грађе, члан 9 (Сл. лист Црне Горе, бр. 003/14 од 21.01.2014).

41 *Ibidem*, члан 10.

42 *Ibidem*, члан 11.

На писани, фотографисани, филмовани, фонографисани, електронски или на други начин, забиљежен документарни материјал, примјењују се, поред мјера и поступака чувања прописаних овом уредбом и мјере и поступци који одговарају одређеним носиоцима записа, у складу са утврђеним стандардима и условима које прописују произвођачи.⁴³

2. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ ПРОПИСИ ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈУ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

2.1. Закон о оптичким дисковима

Овим законом⁴⁴ уређује се производња, комерцијално умножавање, промет и извоз оптичких дискова и увоз и извоз производних дјелова, сировина и опреме која се користи за производњу оптичких дискова. Оптички диск је средство или направа, осим производног дијела, који садржи или може да садржи податке у дигиталном облику читљиве помоћу оптичког механизма који користи извор свјетлости велике густине (ласер), укључујући све формате. Закон о оптичким дисковима је релевантан у смислу регулације питања лиценце за производњу, чување и дистрибуцију, будући да ови дискови представљају један од носача дигитализовних информација о културној баштини.

2.2. Закон о примјени прописа којима се уређује заштитна права интелектуалне својине

Овим законом⁴⁵ одређују се органи надлежни за примјену прописа у области интелектуалне својине, поступак за предузимање мјера од стране надлежних органа када постоји сумња да се производњом, куповином, продајом, односно стављањем у промет, емитовањем или коришћењем одређене робе повређују права интелектуалне својине, и одређује висина казни за привредне преступе и прекршаје. Одредбе овог закона сходно се примјењују и на услуге и пружаоце услуга. Одредбе овог закона не примјењују се на:

- 1) робу обиљежену жигом уз сагласност носиоца права на тај жиг, односно на робу која је предмет заштите ауторског или сродних права или права на дизајн, која је произведена уз сагласност носиоца права, а која је стављена у промет без његове сагласности;

43 *Ibidem*, члан 12.

44 Закон о оптичким дисковима (Сл. лист Републике Црне Горе, бр. 002/07 од 11.01.2007, Сл. лист Црне Горе, бр. 073/10 од 10.12.2010, 053/11 од 11.11.2011).

45 Закон о примјени прописа којима се уређује заштита права интелектуалне својине (Сл. лист Републике Црне Горе, бр. 045/05 од 28.07.2005, Сл. лист Црне Горе, бр. 073/10 од 10.12.2010, 037/11 од 29.07.2011, 040/11 од 08.08.2011, 018/14 од 11.04.2014, 042/15 од 29.07.2015, 042/16 од 11.07.2016).

- 2) робу произведену или обиљежену жигом, под условима различитим од оних договорених са носиоцем права;
- 3) некомерцијалну робу и личне ствари, односно на робу која је намијењена искључиво за личну употребу, под условом да се не ради о више истовјетних примјерака једног производа.

2.3. Закон о слободном приступу информацијама

Приступ информацијама у посједу органа власти заснива се на начелима слободног приступа информацијама, транспарентности рада органа власти, права јавности да зна, равноправности и једнакости и остварује се на нивоу стандарда који су садржани у потврђеним међународним уговорима о људским правима и слободама и опште прихваћеним правилима међународног права.⁴⁶ Свако домаће и страно физичко и правно лице има право на приступ информацијама, без обавезе да наводи разлоге и објашњава интерес тражења информација.⁴⁷

Органи власти дужни су да сваком физичком и правном лицу омогуће приступ информацијама на равноправној основи и под једнаким условима, ако овим законом није друкчије одређено. Органи власти дужни су да сваком физичком и правном лицу омогуће поновну употребу информација уз исту накнаду и под једнаким условима, ако овим законом није друкчије одређено. Информација је документ или дио документа у писаној, штампаној, видео, звучној, електронској или другој форми, укључујући и њихове копије, без обзира на садржину, извор (аутора), вријеме сачињавања или систем класификације. Приступ информацијама, односно поновна употреба информација обухвата право тражења и примања информација, без обзира на сврху и податке који су у њима садржани.⁴⁸

Будући да се информације о културним добрима могу сматрати информацијама од јавног значаја, као и тенденција да се информације од јавног значаја, учине јавно доступним најширој могућој јавности, може се са сигурношћу констатовати да се дигитализација културне баштине управо налази на том фону. У том смислу, дигитализовање података о културној баштини, чини их јавно доступним сваком заинтересованом лицу.

2.4. Закон о информационој безбједности

Информациона безбједност гарантује се примјеном мјера и стандарда информационе безбједности, у складу са овим законом. Информациона безбједност подразумијева стање повјерљивости, цјеловитости и доступ-

46 Закон о слободном приступу информацијама, члан 1 (*Службени лист Црне Горе*, бр. 044/12 од 09.08.2012, 030/17 од 09.05.2017).

47 *Ibidem*, члан 3.

48 *Ibidem*, члан 10.

ности податка. Податак, у смислу овог закона, је информација, порука и документ сачињен, послат, примљен, забиљежен, складиштен или приказан електронским, оптичким или сличним средством, укључујући пренос интернетом и електронску пошту. Повјерљивост податка подразумијева да је податак доступан само лицима која су овлашћена да остваре приступ или постане са тим податком. Цјеловитост податка подразумијева очување постојања, тачности и комплетности податка, као и заштиту процеса или програма који спрјечавају неовлашћено мијењање податка. Доступност податка подразумијева да овлашћени корисници могу да приступе податку увијек када за тим имају потребу.⁴⁹ Овај закон регулише и област информационо-комуникационог система дигитализоване културне баштине, што значи да се, сагласно одредбама поменутог закона, штите и ове базе података.

2.5. Закон о заштити природној и културно-историјској подручја Котора

Овим законом се уређују заштита, управљање и посебне мјере очувања природног и културно – историјског подручја Котора, које је као природно и културно добро уписано на Листу свјетске баштине UNESCO.⁵⁰

Подручје Котора се посебно штити, ради:

- 1) очувања изузетне универзалне вриједности, као дијела свјетске природне и културне баштине;
- 2) трајног очувања аутентичних природних, историјских, урбанистичко-архитектонских, амбијенталних, умјетничких, естетских и пејзажних вриједности;
- 3) обезбјеђивања услова за одрживи развој и коришћење;
- 4) презентације и стручне и научне валоризације.

Орган локалне управе Општине Котор надлежан за послове заштите природне и културне баштине води базу података и докумената од значаја за заштиту, очување и развој Подручја Котора.

Влада, на предлог органа државне управе надлежног за послове културе, прописује садржај и начин вођења ове базе података. Органи државне управе, органи локалне управе Општине Котор и сусједних општина и друга правна и физичка лица дужни су да органу локалне управе достављају податке и документа који су потребни за вођење базе података. База података користи се за рад Савјета, а доступна је јавности.⁵¹

49 Закон о информационој безбједности, члан 2 (Сл. лист Црне Горе, бр. 014/10 од 17.03.2010, 040/16 од 30.06.2016).

50 Закон о заштити природног и културно-историјског подручја Котора, члан 1 (Сл. лист Црне Горе, бр. 056/13 од 06.12.2013).

51 *Ibidem*, члан 14.

2.6. Рјешење о утврђивању *сџаџу*сa нематеријалног културног добра од националног значаја „Вјештини израде и украшавања црногорске свечане ношње“

Утврђује се „Вјештини израде и украшавања црногорске свечане ношње“ статус нематеријалног културног добра од националног значаја. Врста културног добра: Нематеријално културно добро – Традиционални, умјетнички занат и вјештина.⁵²

У циљу унапријеђења стања овог културног добра, утврђују се сљедеће мјере заштите:

Превентивне мјере заштите нематеријалних културних добара које се односе на истраживање, документовање, чување, одржавање, едукацију, презентацију и популаризацију, укључујући и сарадњу са носиоцима традиције, невладиним организацијама и другим субјектима од значаја за очување нематеријалног културног добра. Није препоручљиво уношење нових мотива и орнамената у украсима на црногорској свечаној ношњи нити промјена кроја саставних дјелова црногорског националног костима, односно народне свечане ношње.

Документовање је основни облик заштите сваког културног добра којим се подржавају препознати критеријуми по основу којих је неко добро заштићено, особито аутентичност. Међутим, како нематеријална добра не морају задовољавати критеријум аутентичности то се под мјером Документовање, у овом случају подразумијева израда свих врста расположиве документације о садашњем изгледу, стању и практиковању добра или појединих његових саставних дјелова. У том смислу потребно је сачинити аналогу, дигиталну, аудио визуелну и по потреби графичку документацију, односно Етно филм Вјештина израде и украшавања црногорске свечане ношње, урађен по снопсису који ће садржавати све елементе нематеријалног добра, као и оне који нијесу посебно наведене а практикују их носиоци традиције.

Одржавање нематеријалног добра у домену је одлучивања носиоца, односно чувара традиције, тј. појединаца или заједнице која својим (не)учешћем одлучује о даљем (не)одржавању нематеријалног добра, у овом случају утврђених културних вриједности добра Вјештина израде и украшавања црногорске свечане ношње. Валоризација културних вриједности добра Вјештина израде и украшавања црногорске свечане ношње, је утемељен прилог одржавању вриједности добра.

Презентацијом се обезбјеђује доступност културних добара јавности, ради задовољења културних, научних и едукативних потреба и ширења

52 Рјешење о утврђивању статуса нематеријалног културног добра од националног значаја „Вјештине израде и украшавања црногорске свечане ношње“ (Сл. лист Црне Горе, бр. 028/16 од 27.04.2016).

сознања о њиховим вриједностима и значају. Презентација је скуп поступака и мјера којима се културно добро чини доступним јавности.

Сарадња са субјектима који се препознају као носиоци/сљедбеници нематеријалних културних вриједности или доприносе њиховом очувању (Институционални-државни капацитети и НВО сектор везан за дјелатност културне баштине) је могућ, оправдан и пожељан, у складу је са Законом о заштити културних добара и помаже одрживости нематеријалног наслеђа, у овом случају добра Вјештина израде и украшавања црногорске свечане ношње.

Посебну пажњу потребно је обратити на унапређење сарадње са чуварима традиције и кључним субјектима у преношењу нематеријалног добра наредним генерацијама. На овај начин ће се обезбиједити одрживо коришћење и чување културног добра и његова цијелисходна валоризација. Да би се поменуто постигло, дигитализација података о овом сегменту културне баштине, намеће се као логичан избор, који ће ово културно добро не само заштити у садашњости, већ и трајно сачувати за генерације у будућности и омогућити им да детаљно располажу изворним информацијама о њему.

* * *

Савремени друштвени токови заснивају се све више на кориштењу нових идеја, информација и стицању нових знања и вјештина, а мање на материјалним изворима. Дигитализација културне баштине, један је од главних корака на плану лакшег и ефикаснијег очувања, систематизације и категоризације културних добара и унапређења укупног нивоа културе у једном друштву. Њене предности у погледу практичности, прегледности и јавне доступности информација, немјерљиве су у односу на било који други метод, којим би се евентуално покушао постићи исти или сличан циљ.

Дигитализована културна баштина једне државе и друштва, омогућава најшири могући приступ културним добрима сваком грађанину на најједноставнији начин. Такође, омогућава јавно презентовање података о култури и историји једне земље било ком заинтересованом лицу или институцији, без обзира из ког дијела свијета потражује такве информације. Таква, јавна доступност података о културној баштини једне земље, производи читав низ директних позитивних ефеката по ту државу и цијело њено друштво у контексту културе, али и индиректних ефеката који се огледају у јачању економије, унапређења туризма, повећавања новчаног прилива, јачањем своје атрактивности за привлачење страних организација, фирми и компанија, њихових културних и пословних иницијатива.

Prof. *Dražen Cerović*, PhD

Associate Professor at the Faculty of Law, University Montenegro

LEGAL ASPECTS OF DIGITISATION OF CULTURAL HERITAGE IN MONTENEGRO

Summary

Digitisation as an informational-technical process of transferring data from analogue to electronic form, offers a wide range of benefits in terms of protection, categorization, unification, permanent storage and public availability of data on the cultural heritage of a country. Digitisation of cultural heritage is one of the main steps towards easier and more efficient preservation, systematization and categorization of cultural assets and improvement of the overall level of culture in a society. Its advantages in terms of convenience, transparency and public availability of information are immeasurable with any other method, which would try to attempt to achieve the same or similar goal. Also, the process of digitisation of cultural heritage has its own legal aspects, which can be overlooked through the analysis of legal regulations relevant for cultural heritage and its preservation. This essay is devoted to normative solutions that enable the digitisation of cultural heritage in the legal system of Montenegro.

Keywords: cultural heritage, digitisation, normative framework, culture, database, protection, law, public availability